

Działalność kredytowa banków spółdzielczych w Polsce

Joanna Rachuba*

Streszczenie: Po globalnym kryzysie finansowym bankowość spółdzielcza, ze względu na zróżnicowane prowadzenie akcji kredytowej w porównaniu do banków komercyjnych, stała się przedmiotem zainteresowań wielu naukowców. Pojawiło się pytanie, czy bankowość relacyjna prezentowana przez spółdzielczość kredytową odgrywa istotną rolę w świadczeniu kredytów w okresie pokryzysowym. Celem pracy było przedstawienie literatury w zakresie badań przeprowadzonych nad działalnością kredytową lokalnych instytucji kredytowych oraz analiza generowania kredytów przez bankowość spółdzielczą. Próbę 370 banków spółdzielczych w Polsce w latach 2007–2012 podzielono na trzy grupy badawcze względem średniej wielkości aktywów. Wykazano, że banki lokalne rokrocznie zwiększają średni poziom kredytów, przy czym wartość kredytów udzielonych przez instytucje kredytowe o największym poziomie aktywów pięciokrotnie przewyższała wartość kredytów udzielonych przez średnie banki oraz była trzykrotnie większa od rozmiarów działalności kredytowej prowadzonej przez małe banki. We wszystkich grupach objętych badaniem udział kredytów w aktywach wzrastał do 2011 roku. W okresie 2011–2012 odnotowano spadek relacji kredyty/aktywa, która ostatecznie w 2012 roku oscylowała w granicach 90% dla wszystkich trzech grup badawczych. Średni wzrost kredytów dla banków dużych i średnich w latach 2008–2012 ulegał znacznemu zmniejszeniu, za wyjątkiem okresu 2009–2010, kiedy to ukształtował się na względnie niezmiennym poziomie. Inaczej przedstawiał się proces ograniczania wzrostu kredytów w bankach małych, które w okresie 2008–2010 nieznacznie zredukowały działalność kredytową, w porównaniu do lat 2010–2012 charakteryzujących się dynamicznym spadkiem świadczonej przez nie podaży kredytów.

Słowa kluczowe: sektor bankowy, banki spółdzielcze, działalność kredytowa

Wprowadzenie

Rozmiary akcji kredytowej prowadzonej przez banki mają fundamentalne znaczenie dla wzrostu gospodarczego w długim okresie. Przeprowadzone badania ukazują, że dostępność kredytów ma pozytywny wpływ na PKB, choć związki przyczynowo-skutkowe tej zależności nie zawsze mogą zostać precyzyjnie określone (Capiello i in., 2010). Wskazane relacje stają się istotne zwłaszcza w okresach kryzysu. Analizy literaturowe dowodzą, iż rola bankowości spółdzielczej jako bodźca utrzymującego dynamikę kredytowania zyskała szczególne znaczenie po globalnym załamaniu koniunktury (Beck i in., 2014). Zgodnie z badaniami empirycznymi, bankowość nastawiona na długotrwałe relacje z klientem umożliwia

---

* mgr Joanna Rachuba, Uniwersytet Szczeciński, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, Instytut Finansów, e-mail: joanna.rachuba@wneiz.pl.

antycykliczność kredytowania, ponieważ wykazuje większą stabilność i pozwala na trwałe finansowanie małych przedsiębiorstw także w fazie recesji (Bolton i in., 2013).

1. Badania nad sektorem bankowości spółdzielczej

Lokalna spółdzielczość kredytowa stanowi przykład bankowości relacyjnej, która działa na zasadzie bliskiej więzi społecznej (Szambelańczyk, 2006). Oznacza to, że główną osią świadczenia usług przez instytucje spółdzielcze są długotrwałe, powtarzalne i bezpośrednie relacje pomiędzy bankiem a klientem (Kil, Miklaszewska, 2015). Bankowość lokalna jest tematem coraz częściej podejmowanym w literaturze zarówno krajowej, jak i międzynarodowej. Autorzy koncentrują się nie tylko na ocenie działalności lokalnych instytucji kredytowych na rynku tradycyjnych usług bankowych (Kil, Miklaszewska, 2015; Kołodziej, 2014; Szyguła, 2012), ale ukierunkowują również swoje badania na ich stabilność finansową (Fiordelisi, Mare, 2014) oraz prawdopodobieństwo upadku i efektywność (Fiordelisi, Mare, 2013). Niektórzy badacze ukazują charakterystyki sektora bankowości spółdzielczej zarówno w otoczeniu przedkryzysowym, jak i w okresie po globalnym załamaniu rynku finansowego. Wśród wskaźników tych można wymienić udział kredytów w aktywach, relację instrumentów pochodnych do aktywów, zmienność zysków (Becchetti i in., 2016) bądź dynamikę wzrostu kredytów (Kozak, 2013). Wśród analiz literaturowych pojawiają się wyniki badań dotyczące relacji pomiędzy bankami spółdzielczymi a finansowaniem sektora małych przedsiębiorstw (Hasan i in., 2014). Autorzy podejmują również zagadnienie zatrudnienia w sektorze bankowości spółdzielczej (Kołodziej, 2014).

2. Działalność kredytowa i depozytowa banków spółdzielczych

Spółdzielnie kredytowe, pełniąc funkcję pośredników finansowych, dokonują transformacji środków pieniężnych, które pozyskiwane są od deponentów, a następnie przekazywane kredytobiorcom. W sektorze bankowości spółdzielczej analizie poddawana jest podstawowa działalność depozytowo-kredytowa (Ferri i in., 2014; Szyguła, 2012), struktura kredytów (Kozak, 2012; Kołodziej, 2014) oraz determinanty generowania kredytów (Kil, Miklaszewska, 2015). Istotny obszar zainteresowań dotyczący polityki kredytowej banków lokalnych stanowią również badania nad wygładzaniem dochodów poprzez tworzenie rezerw na kredyty zagrożone (Skała, 2014). W nawiązaniu do rozmiarów akcji kredytowej, poziomu kredytów niespłacanych oraz wielkości aktywów (lub kapitałów własnych), badacze dokonują oceny odpowiednio zyskowności i rentowności banków spółdzielczych (Kołodziej, 2014).

Znaczna część badań przeprowadzonych na rynku krajowym dotyczy zmian w strukturze oraz dynamice działalności kredytowo-depozytowej lokalnych instytucji kredytowych. Na podstawie próby obejmującej cały sektor bankowości spółdzielczej w Polsce w latach 2006–2011 wykazano wzrost zarówno wartości pozyskanych depozytów, jak i wartości

udzielonych kredytów dla sektora niefinansowego (Szyguła, 2012). Banki spółdzielcze w latach 2005–2011 koncentrowały swoją działalność kredytową na podmiotach sektora niefinansowego (Kozak, 2012). Struktura depozytów oraz kredytów w latach 2006–2011 charakteryzowała się w miarę stabilnym rozkładem. Największy udział w depozytach mieszczący się rokrocznie w granicach 87,10–88,20% miał miejsce w przypadku przedsiębiorstw. W dalszej kolejności znajdowały się depozyty gospodarstw domowych stanowiące 8,86–8,96% bazy depozytowej, następnie zaś depozyty instytucji niekomercyjnych na poziomie 2,94–3,05% uzyskanych depozytów ogółem. W badanym okresie udział kredytów udzielonych podmiotom sektora niefinansowego wahał się w przedziale: dla przedsiębiorstw 19,35–24,63%, dla gospodarstw domowych 74,44–80,24%, zaś dla instytucji niekomercyjnych 0,41–0,93% (Szyguła, 2012). Oznacza to, że w strukturze kredytów dla sektora niefinansowego największe znaczenie miały kredyty dla gospodarstw domowych. Opierając się próbie całego sektora banków spółdzielczych w latach 2005–2011, wykazano, że w Polsce w pierwszej dekadzie XXI wieku popyt na kredyty zgłaszany przez gospodarstwa domowe miał tendencję spadkową – w przeciwieństwie do wzrostu akcji kredytowej ukierunkowanej na przedsiębiorstwa (Kozak, 2012).

Na podstawie przeprowadzonej analizy działalności depozytowo-kredytowej Szyguła wykazała, że w analizowanych latach 2006–2011 wartość przyjętych depozytów przewyższała wartość udzielonych kredytów. Oznacza to, że akcja kredytowa banków spółdzielczych nie nadążała za przyrostem bazy depozytowej. Prawidłowość ta znalazła potwierdzenie w badaniach przeprowadzonych na sektorze banków spółdzielczych w latach 2009–2013 (Kołodziej, 2014). Relacja wskaźnika kredyty/depozyty w całym okresie objętym badaniem dotyczącym lat 2006–2011 kształtowała się na poziomie 70,56–78,72, co świadczy o występowaniu dodatniej luki finansowej. Jej poziom determinowany był z jednej strony dodatnią luką w podgrupie gospodarstw domowych, gdzie obserwowano ożywienie z korzystania usług depozytowych. Z drugiej strony zaś – pogłębiającą się ujemną luką finansową w sektorze przedsiębiorstw, wynikającą ze wzmożonego zapotrzebowania na kredytowanie działalności gospodarczej, przy jednocześnie niewielkim wzroście wartości deponowanych środków pieniężnych. Rozwój działalności depozytowo-kredytowej został powiązany z zewnętrznymi uwarunkowaniami ekonomicznymi funkcjonowania banków spółdzielczych. Autorka wśród mierników rozwoju gospodarczego, które mogą stabilizująco bądź destabilizująco oddziaływać na rozmiary podstawowej działalności banków spółdzielczych, umiejscowiła tempo wzrostu PKB, stopę inflacji oraz stopę bezrobocia. Zależność pomiędzy poziomem luki finansowej a czynnikami ekonomicznymi, określona za pomocą współczynnika korelacji liniowej, wykazała istnienie słabej bądź średniej korelacji. Badanie sprzężenia pomiędzy dynamiką zmian w luce finansowej a dynamiką zmian w PKB zobrazowało istnienie dodatniej zależności pomiędzy zmiennymi. Ten sam kierunek zmian, lecz o osłabionej sile korelacji, został zaobserwowany przy wpływie poziomu bezrobocia na wzrost bądź spadek działalności depozytowo-kredytowej spółdzielczych instytucji kredytowych. Współczynnik korelacji Pearsona ukazał istnienie odwrotnej zależności jedynie

w przypadku relacji pomiędzy dynamiką zmian w luce finansowej a dynamiką zmian w inflacji (Szygła, 2012).

Do czynników makroekonomicznych jako determinant generowania kredytów odwołali się również inni badacze (Kil, Miklaszewska, 2015). Wśród zmiennych obrazujących sytuację gospodarczą w skali makro wymienili dynamikę wzrostu PKB oraz wysokość stóp procentowych mierzona WIBOR O/N. Autorzy zdefiniowali także wskaźniki mikroekonomiczne, do których zaliczyli: wielkość banku, ROE, CAR, Z-score, stosunek depozytów do kredytów w sektorze niefinansowym oraz poziom NPL. Na podstawie analiz wykazano ujemny wpływ wysokiej dynamiki PKB *per capita* w danym województwie na udział kredytów ogółem w aktywach. Zmiany stóp procentowych były nieistotne. Wśród czynników mikroekonomicznych, pozytywne oddziaływanie na kredyty ogółem w relacji do sumy aktywów odnotowano w przypadku silnego kapitału banku oraz wskaźnika depozytów w relacji do kredytów. Część zmiennych, takich jak wielkość banku, poziom bezpieczeństwa (mierzony Z-score) czy rentowność wykazały negatywną korelację, powodując zmniejszenie udziału kredytów w strukturze aktywów. Jakość ekspozycji kredytowych dla kredytów ogółem była nieistotna (Kil, Miklaszewska, 2015).

Działalność kredytowa banków spółdzielczych jest również przedmiotem zainteresowań badań w Europie. Wykorzystując próbę 4352 banków spółdzielczych, oszczędnościowych oraz komercyjnych z 12 krajów strefy euro (w tym 2654 banków spółdzielczych) w latach 1999–2011 udowodniono, że banki będące w rękach interesariuszy w mniejszym stopniu niż banki z akcjonariatem redukują rozmiary działalności kredytowej w odpowiedzi na zmiany polityki monetarnej. Dowiedziono, iż banki spółdzielcze oraz banki oszczędnościowe mają skłonność do wygładzania akcji kredytowej w środowisku rosnących stóp procentowych. Oznacza to, że obecność banków spółdzielczych oraz oszczędnościowych w gospodarce ma potencjał do ograniczenia zmienności podaży kredytów. Ponadto, badacze wykazali mniejszą procykliczność w udzielaniu kredytów utrzymywaną przez sektor bankowości spółdzielczej także w okresie kryzysu 2008–2011 w porównaniu do banków oszczędnościowych bądź banków komercyjnych (Ferri i in., 2014).

3. Analiza danych

W badaniu wykorzystano próbę około 370 banków spółdzielczych w Polsce zrzeszonych w Banku Polskiej Spółdzielczości SA w latach 2007–2012¹. Pozyskane zmienne to poziom aktywów oraz poziom kredytów.

Banki spółdzielcze zostały podzielone na trzy grupy badawcze z wykorzystaniem kryterium przeciętnej wartości aktywów. Średnie charakterystyki dla badanej próby banków

---

¹ Dane finansowe banków niezbędne do przeprowadzenia badań zaczerpnięto z bazy danych udostępnionej przez bank zrzeszający BPS SA, za co serdecznie dziękuję.

spółdzielczych w latach 2007–2012 z podziałem na podgrupę w okresie objętym analizą zostały przedstawione w tabeli 1.

Tabela 1

Średnie charakterystyki badanej próby banków spółdzielczych

Zmienne	Banki ogółem	Banki małe	Banki średnie	Banki duże
Liczba banków	370	121	122	127
Aktywa (mln)	111	33	71	228
Kredyty (mln)	96	29	63	195
Kredyty/aktywa (%)	86,39	89,24	88,29	85,40
Wzrost kredytów (%)	14,79	13,00	14,54	16,79

Źródło: opracowanie własne.

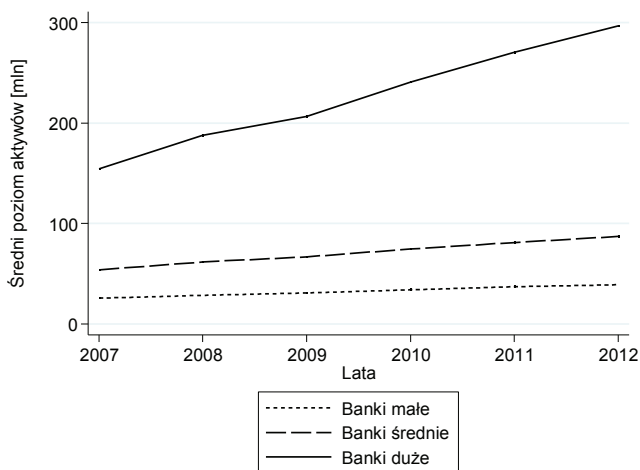
W badanej próbie średnia wartość aktywów dla całego okresu 2007–2012 ukształtowała się na poziomie 111 mln. Widoczne są znaczne rozbieżności w przeciętnym poziomie aktywów pomiędzy poszczególnymi grupami badawczymi. Średni poziom aktywów banków dużych wynoszący 228 mln ukształtował się na poziomie dwukrotnie wyższym od średniego poziomu aktywów banków średnich oraz prawie sześciokrotnie wyższym od przeciętnego poziomu aktywów najmniejszych spółdzielczych instytucji kredytowych. Zróżnicowanie w poziomie sum bilansowych sektora bankowości spółdzielczej przekłada się na dysproporcje w średniej wartości udzielonych kredytów, wynoszącej 96 mln. Udział kredytów w aktywach dla wszystkich grup badawczych ukształtował się na poziomie zbliżonym do średniej całej próby banków, który osiągnął 86,39%. Wskaźnik kredyty/aktywa największą wartość przybrał dla banków małych (89,4%), zaś najniższą dla banków dużych (85,40%). Analizując średni wzrost kredytów, uzyskane dane nie odznaczają się znaczną rozbieżnością. Średni wzrost kredytów w próbie wyniósł 14,79% i wzrastał wraz z wielkością aktywów grup banków. Dla banków małych przyjął wartość 13,00%, dla banków średnich 14,54%, zaś dla banków dużych 16,97%.

Na rysunkach 1–4 przedstawiono średnie charakterystyki dla każdej grupy badawczej banków.

Na rysunku 1 można zaobserwować, że średni poziom aktywów w analizowanych latach zwiększał się z roku na rok dla każdej z wyodrębnionych grup badawczych. Banki małe oraz banki średnie odznaczały się zbliżoną wartością przeciętnego poziomu aktywów w porównaniu z bankami dużymi. Spółdzielcze instytucje kredytowe o największym oraz średnim poziomie aktywów wykazały wyższą dynamikę wzrostu aktywów w porównaniu do banków małych, które nieznacznie podwyższyły sumę bilansową. Zbliżone tendencje w zakresie poziomu kredytów przedstawiono na rysunku 2.

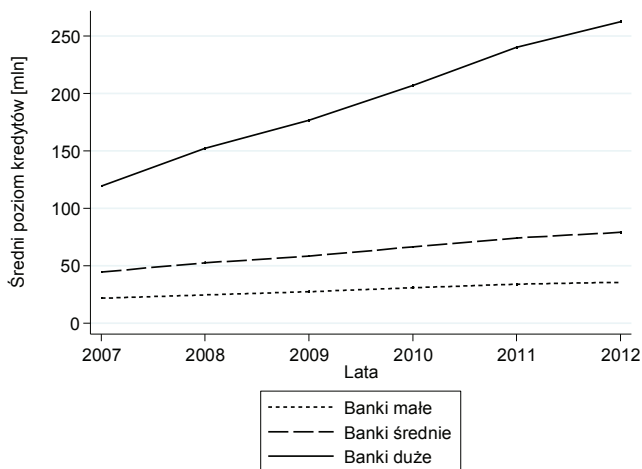
Średni poziom kredytów w latach 2007–2012 wykazywał tendencję wzrostową. Grupą badawczą o najwyższym poziomie udzielonych kredytów były banki duże, w których wartość kredytów rokrocznie w znacznym stopniu odbiegała od przeciętnego poziomu

kredytów w bankach średnich oraz bankach małych. W spółdzielczych instytucjach kredytowych znajdujących się w grupie banków o najwyższym poziomie kredytów zauważalny był również bardziej intensywny wzrost wartości kredytów w przeciwieństwie do banków średnich oraz banków małych, które w mniejszym stopniu bądź nieznacznie zwiększały w bilansie poziom kredytów.

Rysunek 1. Średni poziom aktywów

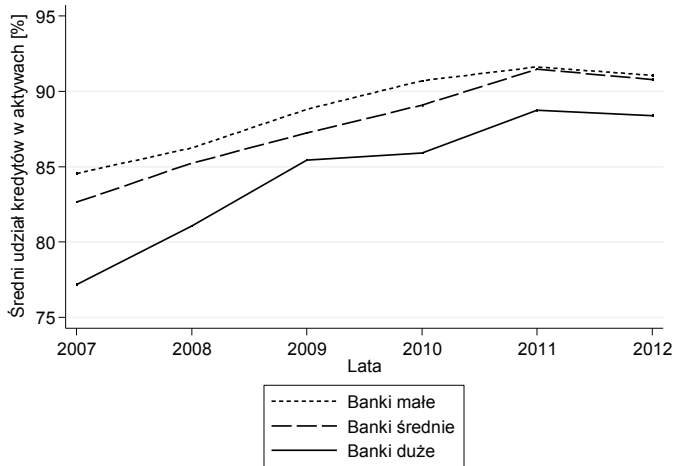
Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 2. Średni poziom kredytów

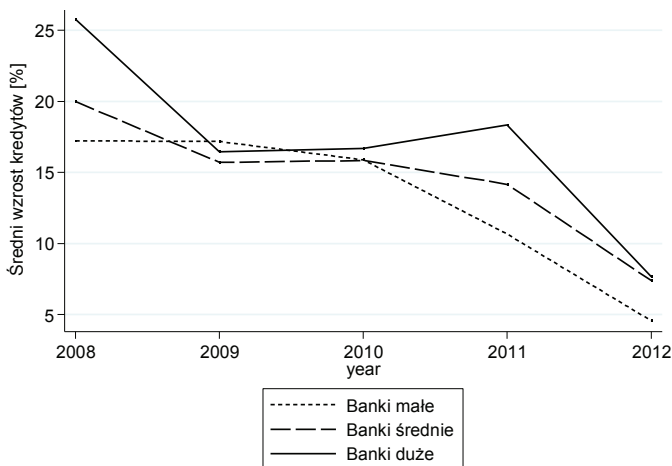
Źródło: opracowanie własne.

Na rysunku 3 przedstawiono zmiany średniego poziomu kredytów. Przeciętny udział kredytów w aktywach we wszystkich grupach banków poddanych analizie wykazywał tendencję rosnącą od 2007 do 2011 roku. Największą część aktywów stanowiły kredyty w bankach małych, zaś najniższą w bankach dużych. Stosunek aktywów do kredytów w przybliżonym tempie w latach 2007–2011 wzrastał w próbach badawczych o średnim i niskim poziomie aktywów. W największych spółdzielczych instytucjach kredytowych przeciętny

Rysunek 3. Średni udział kredytów w aktywach

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4. Średni wzrost kredytów

Źródło: opracowanie własne.

udział kredytów w aktywach rósł wolniej w latach 2009–2010, zaś w latach 2010–2011 ponownie odnotowano wzmożony wzrost poziomu kredytów w aktywach. Od roku 2011 w bilansach całej badanej próby można zaobserwować nieznaczny spadek relacji kredytów do aktywów.

Na rysunku 4 przedstawiono przeciętny wzrost kredytów dla każdej grupy badawczej. Średni wzrost kredytów w latach 2008–2012 miał charakter spadkowy, za wyjątkiem rocznego okresu zwyżkowego w grupie banków dużych. W okresie 2008–2009 wszystkie duże i średnie banki spółdzielcze odnotowały znaczne zmniejszenie wzrostu kredytów, co doprowadziło do ich zrównania ze wzrostem kredytów w grupie banków małych w 2009 roku. Lata 2009–2010 odznaczały się względną stabilnością i wzrostem kredytów na poziomie nieco przewyższającym 15% w całej próbie. Od roku 2010 średni wzrost kredytów w spółdzielczych instytucjach kredytowych ulegał rok rocznie obniżeniu, przy czym najbardziej dynamiczny spadek zaobserwowano w małych instytucjach kredytowych. Wyjątek stanowiły banki duże, które w 2011 roku doświadczyły podwyższenia, a w roku kolejnym znaczne zmniejszenia dynamiki kredytów.

Uwagi końcowe

Zagadnienie działalności kredytowej banków spółdzielczych jest tematem coraz częściej podejmowanym w badaniach zarówno krajowych, jak i międzynarodowych. Na szczególną uwagę zasługuje okres pokryzysowy. W wyniku przeprowadzonych badań w latach 2007–2012 wykazano nieprzerwany wzrost wartości kredytów. Podmioty spółdzielczości kredytowej do 2011 roku zwiększały nieustannie udział kredytów w aktywach. Zahamowanie tej prawidłowości nastąpiło po 2011 roku. Relacja kredyty/aktywa w 2012 roku ukształtowała się na poziomie około 90%. Średni wzrost kredytów po globalnym załamaniu koniunktury gospodarczej wykazywał tendencję spadkową, poza okresem 2010–2011, podczas którego banki spółdzielcze o największym poziomie aktywów wykazały nieznaczne ożywienie akcji kredytowej.

Literatura

- Becchetti, L., Ciciretti, R., Paolantonio, A. (2016). The cooperative bank difference before and after the global financial crisis. *Journal of International Money and Finance*, 69, 224–246.
- Beck, T., Degryse, H., De Haas, R., Van Horen, N. (2014). When Arm's Length Is Too Far: Relationship Banking over the Business Cycle. *EBRD Working Paper*, 169.
- Bolton, P., Freixas, X., Gambacorta, L., Mistrulli, P.E. (2013). Relationship and Transaction Lending in a Crisis. *BIS Working Papers*, 417.
- Cappiello, L., Kadareja, A., Kok Sørensen, Ch., Protospapa, M. (2010). Do bank loans and credit standards have an effect on output? A panel approach for the euro area. *ECB Working Paper*, 1150.
- Ferri, G., Kalmi, P., Kerola E. (2014). Does bank ownership affect lending behavior? Evidence from the Euro area. *Journal of Banking and Finance*, 48, 194–209.
- Fiordelisi, F., Mare, D.S. (2013). Probability of default and efficiency in cooperative banking. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 26, 30–45.

- Fiordelisi, F., Mare, D.S. (2014). Competition and financial stability in European cooperative banks. *Journal of International Money and Finance*, 45, 1–16.
- Hasan, I., Jackowicz, K., Kowalewski, O., Kozłowski, Ł. (2014). Bank ownership structure, SME lending and local credit markets. *Bank of Finland Research Discussion Paper*, 22.
- Kil, K., Miklaszewska, E. (2015). Determinanty generowania kredytów gospodarczych w okresie pokryzysowym na przykładzie polskiego sektora banków spółdzielczych. *Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego Studia i Prace*, 23 (2), 143–162.
- Kołodziej, E. (2014). Banki spółdzielcze jako uczestnik rynku usług bankowych. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, 6 (XVI), 241–247.
- Kozak, S. (2012). Zmiany w strukturze kredytów w bankach spółdzielczych w Polsce w latach 2005–2011. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, 3 (XIV), 202–207.
- Kozak, S. (2013). Kryzys finansowy a działalność kredytowa banków spółdzielczych w Polsce. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, 4 (XV), 224–230.
- Skąła, D. (2014). Credit policy in small Polish banks – is there room for income smoothing? *Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych/Szkola Główna Handlowa*, 34, 183–196.
- Szambelańczyk, J. (2006). *Banki spółdzielcze w Polsce w procesach zmian systemowych*. Poznań: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.
- Szyguła, A. (2012). Czynniki rozwoju działalności depozytowo-kredytowej banków spółdzielczych w Polsce. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*, 45, 29–49.

LENDING ACTIVITY OF COOPERATIVE BANKS IN POLAND

Abstract: After global financial crisis cooperative banks, because of their diversity in lending compared to commercial banks, have become a subject of interest of many scientists. The question is, whether relationship banking, which is presented by cooperatives bank, plays an important role in providing loans in the post-crisis period. The aim of this paper was to appear literature review about lending activity of the local credit institutions and analysis of generate loans by cooperative banks. The sample 370 cooperative banks in Poland over the period 2007–2012 is divided into three research subsamples of average asset. The result is that local banks annually increase the average level of loans. In addition, the lending activity of credit institutions with the highest level of assets exceeds five times the value of loans in medium-sized banks and is three times larger than the lending activities of the small banks. In all sample, the loans to assets increased to 2011. In the period 2011–2012 loans/assets were decreasing, and in 2012 fluctuated about 90% for all three subsamples. Average loan growth for large and medium banks during the period 2008–2012 was significantly reduced, with the exception in 2009–2010, which was a relatively constant level. The process of reducing the loans growth of small bank in 2008–2010 was non-significantly changed, compared to the years 2010–2012. In this period small banks reported significant decline by the supply of credit.

Keywords: banking sector; cooperative banks; lending activity

Cytowanie

- Rachuba, J. (2017). Działalność kredytowa banków spółdzielczych w Polsce. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 1 (85), 711–719. DOI: 10.18276/frfu.2017.1.85-56.